

ПИТАННЯ ПОВЕРНЕННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТУ У ПРАКТИЦІ ВАКС

ІРИНА ГЛОВЮК

Загальні питання повернення обвинувального акту

- ▶ У підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти рішення: повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам цього Кодексу.

Загальні питання повернення обвинувального акту

- ▶ якщо вони не відповідають вимогам статей 291, 292 КПК: зокрема, якщо:
  - ▶ - ці документи містять положення, що суперечать одне одному;
  - ▶ - у документах наведено недопустиму натуралізацію опису злочину;
  - ▶ - вони не підписані слідчим (крім випадків, коли прокурор склав їх самостійно) чи не затверджені прокурором;
  - ▶ - до них не долучено передбачені законом додатки (*Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ "Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України" від 03.10.2012*).

Практика ККС ВС

- ▶ незгода потерпілої з кваліфікацією дій обвинуваченого не є підставою для повернення обвинувального акту, згідно вимог ст. 291 КПК, а зміна обвинувачення належить до виключної компетенції прокурора і суд не має повноважень корегувати позицію сторони обвинувачення (Постанова ККС ВС від 19 вересня 2018 року, справа №484/2750/15-к, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76715826>).
- ▶ Оцінка відповідності обвинувального акту вимогам частини 2 статті 291 КПК проводиться на стадії підготовчого провадження та не може бути предметом розгляду суду касаційної інстанції, а тому у цій частині доводи касаційної скарги є неспроможними (Постанова ККС ВС від 09 грудня 2020 року, справа № 278/3669/15-к, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93542016>)

Практика ККС ВС

- ▶ Кримінальний процесуальний закон не надає повноважень суду до ухвалення вироку чи іншого рішення по суті справи перевіряти правильність визначення прокурором обсягу обвинувачення, зобов'язувати його змінювати цей обсяг, у тому числі й у сторону збільшення, повертати за наслідком підготовчого судового засідання обвинувальний акт у зв'язку з неправильною кваліфікацією дій обвинуваченого тощо. Визначення обсягу обвинувачення при направленні обвинувального акту до суду належить виключно до повноважень прокурора (Постанова ККС ВС від 03 липня 2019, справа № 273/1053/17, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82858171>)

ВАКС – компромісний підхід

- ▶ в ухвалі ВАКС зазначено: З урахуванням того, що відповідно до ч. 4 ст. 110 КПК України обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування, суд вважає встановлені порушення вимог процесуального закону такими, що перешкоджають призначенню справи до судового розгляду і які не можна усунути під час судового провадження, а тому обвинувальний акт підлягає поверненню прокурору
- ▶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90719334>

Повернення обвинувального акту у практиці ВАКС

▶ **Правова позиція:**

- ▶ Таким чином, на підготовчому судовому засіданні обвинувальний акт перевіряється судом за сукупністю критеріїв, зокрема: форма, зміст, наявність необхідних реквізитів, долучення до нього додатків, повноваження суб'єкта, який його склав та затвердив, а також дотримання процесуальних строків складення обвинувального акту, його затвердження, надання підозрюваному, передання до суду тощо.
- ▶ Отже, твердження прокурора, що обвинувальний акт має відповідати лише вимогам, які визначені у статті 291 Кримінального процесуального кодексу України, і тільки це може бути предметом аналізу суду на підготовчому судовому засіданні, є необґрунтованим, адже цей документ має відповідати сукупності норм кримінального процесуального закону в їх системному взаємозв'язку.
- ▶ *справа № 991/1231/19, ухвала від 25 листопада 2019 року, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85995354>*
- ▶ **АП ВАКС – протилежна:** для ухвалення рішення про повернення обвинувального акту прокурору з підстав його невідповідності вимогам КПК України суд має встановити невідповідність форми чи змісту такого обвинувального акту положенням ст. 291 КПК України
- ▶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86647939>

Повернення обвинувального акту у практиці ВАКС

- ▶ **Правова позиція:**
- ▶ Необхідно наголосити, що суд не є стороною кримінального провадження і не може вказувати прокурору як необхідно викласти формулювання обвинувачення або поліпшити фактичний виклад обставин, як і не вправі спонукати прокурора до корегування обвинувального акту, внесення до нього змін, у тому числі щодо фактичних обставин скоєння злочину та інших обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. В обвинувальному акті викладається те обвинувачення, яке прокурор вважає встановленим.
- ▶ *Ухвала від 25 листопада 2019 року, справа № 991/703/19, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85995325>*

Повернення обвинувального акту у практиці ВАКС

▶ **Правова позиція:**

- ▶ 15. Судом у підготовчому судовому засіданні не надається оцінка обставинам, зазначеним в обвинувальному акті, а вирішується виключно питання щодо відповідності обвинувального акта вимогам закону і відповідно щодо можливості або неможливості призначення судового розгляду на підставі цього обвинувального акта.
- ▶ 16. КПК України не надає повноважень суду до ухвалення вироку чи іншого рішення по суті справи, перевіряти правильність визначення прокурором формулювання обвинувачення, зобов'язувати його змінювати це формулювання, оскільки, як вже зазначалося вище, визначення форми та обсягу обвинувачення належить виключно до повноважень прокурора, який згідно з ч. 1 ст. 36 КПК України є самостійним у своїй процесуальній діяльності.
- ▶ *Справа № 761/24033/19, ухвала від 17 вересня 2020 року, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91697683>*

Повернення обвинувального акту у практиці ВАКС

- ▶ **Правова позиція:**
- ▶ **підпункт 5 п. 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року є імперативним алгоритмом дій для суду у випадках, коли на стадії підготовчого провадження знаходиться обвинувальний акт лише щодо проступку і у такому випадку суд має його повернути прокурору для внесення з урахуванням вимог глави 25 КПК України.**
- ▶ Колегія суддів, застосовуючи системний підхід та аналізуючи норми ч. 2 ст. 217, ч. 1 ст. 334 КПК України, а також підпункти 3, 5 пункту 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року, приходять до висновку, що доцільність повернення прокурору обвинувального акту щодо злочинів і проступків для їх внесення з урахуванням вимог глави 25 КПК України має вирішуватись судом за умови відсутності шкоди такого повернення для подальшого судового розгляду, через призму взаємозв'язку проступку з іншими злочинами у цьому кримінальному провадженні, взаємозалежність подій, обвинувачених та відведених їм ролям, способами вчинення злочину та видами співучасті у його скоєнні.
- ▶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96476328>

Закінчення строків досудового розслідування та повернення обвинувального акту

- ▶ **АП ВАКС:**
- ▶ повертаючи обвинувальний акт прокурору з підстав затвердження обвинувального акту від 11 жовтня 2019 року поза межами строку досудового розслідування, суд вийшов за межі предмету розгляду у підготовчому судовому засіданні, та фактично вдався до дослідження обставин кримінального провадження, що є неприпустимим на даній стадії судового розгляду.
- ▶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86647939>

Закінчення строків досудового розслідування та повернення обвинувального акту

▶ **Практика ККС ВС:**

- ▶ Верховний Суд вважає безпідставними доводи касаційних скарг про відсутність повноважень у суду першої інстанції закривати кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України. Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України, у підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти рішення про закриття провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 4-8, 10 частини першої або частини другої статті 284 КПК цього Кодексу. Тобто зазначені положення закону прямо передбачають право суду прийняти таке рішення про закриття кримінального провадження у підготовчому судовому засіданні
- ▶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93171463>

Закінчення строків досудового розслідування та повернення обвинувального акту

► Практика ККС ВС:

- Як неодноразово зазначав Верховний Суд, кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, яке, як етап кримінального провадження, законодавець пов'язує у часі зі зверненням з обвинувальним актом до суду (його фактичним направленням). А тому в рамках строку досудового розслідування обвинувальний акт має бути не лише складено, затверджено та вручено, а й безпосередньо направлено на адресу суду (постанови Верховного Суду від 26 травня 2020 року у справі №556/1381/18, від 01 липня 2021 року у справі № 752/3218/20, ухвали Верховного Суду від 26 травня 2020 року у справі №712/6375/18, від 15 березня 2021 року у справі № 676/6116/18, від 05 квітня 2021 року у справі № 676/804/20, від 21 квітня 2021 року у справі № 991/6516/20).
- Судова практика застосування приписів пункту 10 частини 1 статті 284 КПК є усталеною у діяльності не тільки Верховного Суду, а й судів першої та апеляційної інстанцій, у тому числі Вищого антикорупційного суду (див. наприклад, ухвала Вищого антикорупційного суду від 24 вересня 2020 року та ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 03 листопада 2020 року у справі № 991/6516/20).

Закінчення строків досудового розслідування та повернення обвинувального акту

▶ Практика ККС ВС:

- ▶ стороні захисту було відкрито матеріали справи для ознайомлення з ними 21 лютого 2019 року, тобто за 6 днів до спливу строку досудового розслідування (при обчисленні строків днями не береться до уваги той день, від якого починається строк, за винятком строків тримання під вартою, проведення стаціонарної психіатричної експертизи, до яких зараховується неробочий час та які обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу (частина 5 [статті 115 КПК](#))), відлік яких продовжується з моменту виконання приписів частини 9 [статті 290 КПК](#), днем закінчення строку досудового розслідування у вказаному кримінальному провадженні є 02 квітня 2019 року.
- ▶ Разом з тим, обвинувальний акт стосовно ОСОБА_1 хоча складений та підписаний 02 квітня 2019 року, однак направлений до Придніпровського районного суду міста Черкас лише 05 квітня 2019 року, згідно штемпеля на поштовому конверті, та отриманий місцевим судом 09 квітня 2019 року, що свідчить про очевидне порушення прокурором вимог кримінального процесуального законодавства України.
- ▶ За викладених обставин, враховуючи, що злочин, який інкримінувався засудженому не відноситься до категорій тяжких чи особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи, підлягають застосуванню приписи пункту 10 частини 1 [статті 284 КПК](#).
- ▶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99687323>

Закінчення строків досудового розслідування та повернення обвинувального акту

Закінчення строків досудового розслідування та повернення обвинувального акту

повертати обвинувальний акт – не можна і безцільно (що строк відновленню не підлягає).

у суду є повноваження лише закрити кримінальне провадження,

може прийняти таке рішення з власної ініціативи,

ст. 314 КПК України не вказує на потребу ініціації сторін для прийняття підсумкового процесуального рішення